

Nr 1 vår 2021

SMÅBRUKAREN

Tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter

**Handelsträdgården lämnar
plats för Market Garden**

**Suveränitet och
småskaligt ägande**

Agroforestry

DET POLITISKA SPELET

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Jonas Wangsten

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvaras ej.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Rolf Anderson
rolf@sverigessmabrukare.se

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Torget 3 C, 571 68 Malmbäck
073-8101223 och 070-55 92 769
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

Ledare	3
Gästskribent: Agroforestry framtidens livsmedelsystem?	4-8
Politik: Fjällbönder kämpar för överlevnaden, för kulturarvet och framtiden	9
Krönika: Handelsträdgård eller Market Garden?	10-14
Politik: Rapport från en rättegång som egentligen inte handlar om vargen	15
Jordbruk: Hur bör vi gödsla jorden?	16-17
Politik: Om rätten att äga och bruka	18-19
Porträtt: Den som har en bit jord behöver varken bli utan arbete eller svälta	20-21
Politik: En samlad djurhälsoreglering	22
Förbundsnytt	23
Ekonomi: Ett radikalkonservativt sätt att räkna	24
Debatt: Växtodling och besprutning	25
Debatt: Det nya gröna CAP	26-27
Förbundsnytt	28-29
Reko i förändring	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar	31

SMÅBRUKARNA
Förbundet Sveriges Småbrukare

FINNS DET EN GOD NATIONALISM?

Inom jordbruket och matförsörjningen har Via Campesina länge kämpat för matsuveränitet. Att varje land ska ha rätten att bestämma över och kontrollera sin egen matproduktion. Ett stort fokus har länge varit på fattiga länder i syd och att vi inte ska lägga beslag på deras mat. Man säger att det är nödvändigt att vi bygger upp global matsuveränitet grundad på många olika och lokalt förankrade lösningar.

Matsuveränitetsbegreppet innebär att kunskap som bygger på människors gemensamma arv och traditioner måste skyddas från storföretagens intressen. Detta bör alltså gälla Bolivia såväl som Sverige. Matsuveränitet kan därmed sägas vara en form av nationalism. Om vi klarar oss själva så behöver vi inte utnyttja andra länder. Eller omvänt, om vi klarar oss själva så har vi möjlighet att hjälp andra som tillfälligt behöver hjälp. Och om vi inte fokuserar på att exportera så förstör vi inte andras matsuveränitet.

SJÄLVBESTÄMMANDE

Men suveränitet handlar inte bara om mat. Det är betydligt viktigare och större. I förlängningen handlar det om demokrati.

– Brexitavtalet ger britterna vad de hela tiden ville ha: suveränitet. För EU kan det dock bli bekymmersamt, börjar Johan Hakelius en artikel för någon månad sedan.

Under förhandlingarna sades ibland att den svårlösta konflikten om fisket inte borde spela så stor roll. Fisket utgör en marginell del av ekonomierna både inom EU och i Storbritannien. Och varför skulle Storbritannien slåss för att fritt kunna bestämma över sitt fiske? Jo, därför att Brexit redan från början har varit en fråga om suveränitet.

Suveränitet är alltså egentligen detsamma som nationalism. Ett ord som för många för tankarna till 30-talets tyska nationalsocialism. Men tänk om det skulle handla om att varje land har rätt att bestämma över sina egna beslut och dessutom inte utnyttja andra länder. Kan man då tala om en god nationalism?

HUR BEHÅLLER VI VÅR DEMOKRATI?

Det vi ser idag är en uppluckring av både nationalstaten och lokalsamhället som en sammanhållande kraft. Jag vill hävda att detta är ett hot mot demokratin så som vi är vana att känna den.

Begreppet demokrati har sitt ursprung i antikens Grekland och betyder i korthet ”folkstyre”. Motsatsen är diktatur. I den svenska grundlagen står det exempelvis att ”all offentlig makt ska utgå från folket”. Andra viktiga principer är möjligheten att tänka och tycka det man vill.

Det senaste årtiondena har vi sett en förskjutning av de politiska besluten allt längre från den enskilda människan. Globala avtal framförhandlade bakom stängda dörrar påverkar oss alla. EU röstar igenom ännu mer makt åt sig själva på medlemsländernas bekostnad. I Sverige inskränker staten kommunernas självbestämmande och kommunerna själva låter inte medborgarnas vilja styra trots en folkomröstning.

Om man förstår det här så blir det tydligt att den demokratiska processen blir starkare ju närmare människan besluten tas. Att det är det småskaliga och lokalsamhället som möjliggör äkta demokrati. När vi känner våra politiker så ökar möjligheten att påverka.

Motsatsen är det storskaliga med globala företag som samverkar med globala politiska organisationer. Detta leder i förlängningen till diktatur och planekonomi oavsett om det sker på den vänstra eller högra sidan av den politiska spelplanen.

JONAS WANGSTEN

TVÅ STORA SVÅRIGHETER SOM VI STÅR INFÖR IDAG ÄR
KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH MINSKNING AV DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN.
DEN ODLINGSBARA JORDEN BLIR ALLT MER UTARMAD OCH MATJORDEN MINSKAR.
AGROFORESTRY ÄR EN MÖJLIGHET ATT MOTVERKA BÅDA DESSA NEGATIVA YTTRINGAR.

AGROFORESTRY

FRAMTIDENS LIVSMEDELSYSTEM?

Agroforestry är ett nytt samlingsnamn för många av de system som funnits i årtusenden. Man samodlade olika grödor och skapade zoner av ätbara växter kring bosättningar. Redan som vandrande folk tog man med sig och planterade kärnor och frön utefter sina färdvägar för att senare kunna plocka när man kom tillbaka till samma ställe. Så spreds till exempel hasseln från Turkiet upp genom Europa.

I begreppet Agroforestry ingår flera olika typer av odlingssystem där vedartade växter som träd och/eller buskar samodlas med andra grödor och ofta samsas med betesdjur.

Agroforestry som företeelse i Sverige är på inget sätt nytt. Historiskt har vi en lång tradition av att inkludera betesdjur i hagar och skog. Det som begreppet agroforestry tillför är främst fördelarna med att odla mer i detta landskap.

I länder nära ekvatorn är samodlingssystem vanligt. I bland annat Indonesien, Filippinerna och Vietnam är hemträdgårdar ofta traditionellt uppbyggda som skogsträdgårdar.

Vi-skogen använder trädbaserade odlingar i sitt arbetsätt för att småbrukare lättare ska kunna odla grödor till sig själva och för försäljning i framförallt fattigare länder i Afrika.

FÖRDELAR UNDER MARK

- Ökad mångfald av mikroliv i marken ger bättre nedbrytning av organiskt material och bättre jordstruktur.
- Ökat mikroliv i jorden bygger mer matjord.
- Ökat mikroliv i jorden tillsammans med olika rötter ökar resiliensen mot extremklimat.
- Samodling möjliggör en effektivare användning av markens näringsämnen. Svampmycel som bildar ett mykorrhizanätverk kan arbeta över stora områden mellan olika arters rötter. För att mykorrhizan ska trivas behövs flerårig orörd jord och kontinuerlig tillgång till växter.
- Man behöver inte tillsätta lika mycket kväve, ännu mindre om man samodlar med kvävefixerare.
- Rätt valda arter förbättrar vattenushållningen då de infiltrerar och dränerar vid mycket regn alternativt drar upp vatten från djupare jordlager under torrare perioder.
- Förbättrar vattenkvaliteten bl.a. genom att fånga upp sediment och ta hand om närings- och kemikalieläckage från annuella odlingar eller granplantage. Brunifieringen avhjälps naturligt med mer lövträd.

FÖRDELAR OVAN MARK

- Då odlingen sker i tre dimensioner ger det en högre fotosyntes och biomasproduktion.
- Skuggar mark och växter vilket behåller fukten och sänker temperaturen (eftersträvas kanske framförallt i torra och varma klimat).
- Förbättrar mikro-/lokalklimatet t.ex. genom att skapa skärmar för frostkänsliga växter och ge vindskydd. Vindskydd som också minskar erosion.
- Samplantering förebygger sjukdoms- och skadedjursangrepp.
- Ökad djurvälstånd då träd/buskar ger skugga, lä och mer naturliga levnadsförhållanden.
- Kan bevara genetisk mångfald av träd och buskar då inhemska/lokala arter brukar vara en del av vissa system.
- Genom att skapa fler och olika habitat ökar biodiversiteten och förbättrar förhållandena för pollinerare.
- Kan användas som småbiotoper eller korridorer mellan habitat för djur, fåglar, insekter m.m.

FÖRDELAR FÖR BONDEN

- Framförallt högre avkastning. Land Equivalent Ratio (LER) visar på att samodling ger en genomsnittlig 20-30 procentig ökning av produktionen på en viss areal i tempererat klimat.
- Kan ge olika typer av produkter i form av bioenergi, timmer, mat, medicinalväxter, djurfoder och andra specialprodukter (ex. kork eller julgran m.m.) samtidigt som man fortsätter med t.ex. spannmålsproduktionen. Detta ökar också den egna självförsörjningen.
- Stabilare inkomst då man inte är beroende av en gröda. Eftersom samodling gör att man kan hantera varierande väder och fluktuerande priser bättre.
- Skörden går att sprida ut så att de olika grödorna inte ska sköras samtidigt inom samma tidsfönster.
- Mer inkomst då det ger större produktion.
- Behöver mindre besprutning och konstgödsel även i konventionell odling.
- Möjligheter för nya marknader.

GENERELLA FÖRDELAR

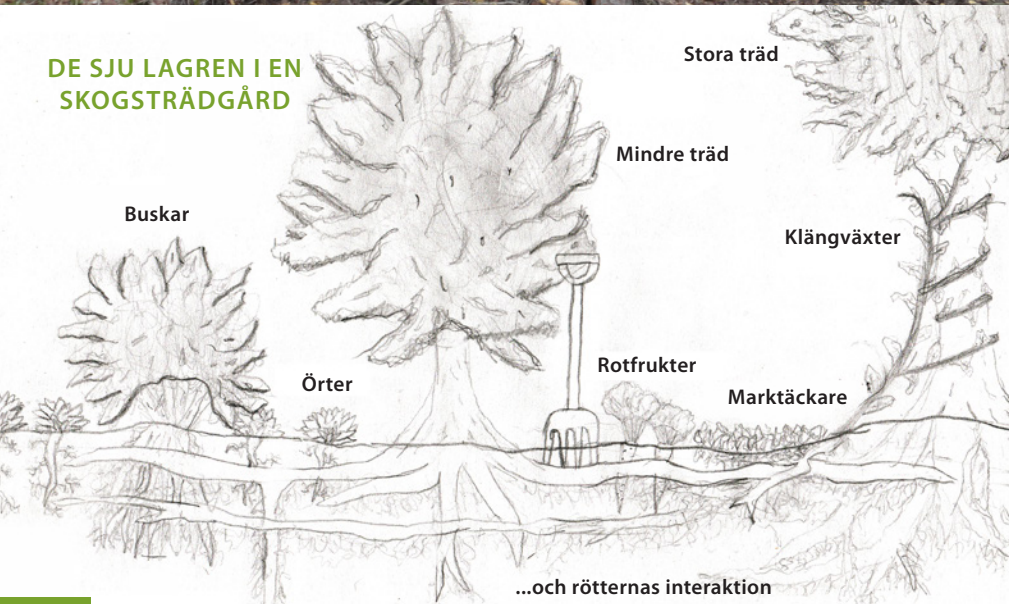
- Naturvärdena ökar
- Klimatutsläpp binds i större utsträckning
- Estetiska värden ökar
- Mer miljövänliga odlingar som även gäller konventionella odlingar
- Rekreativvärde och rehabiliteringsförmågan i landskapet ökar

Odlingssystemen brukar delas upp i olika grupper beroende på i vilket landskap man startar odlingen och betet och hur det odlas. Det finns ingen globalt erkänd indelning, men den nedan är ganska vedertagen i Sverige:

Get och får i nyupptaget skogsbete

DE SJU LAGREN I EN SKOGSTRÄDGÅRD

INDELNING AGROFORENS

SKOGSBETE (SILVOPASTORAL)

Skogsbete kallas det både när betesdjuren går i faktisk skog eller då de har betesmarker med spridda träd, om de betar i frukt- och nötplantage eller i en alléodling. De begränsar skadedjur i odlingarna och gödslar växtligheten i samma veva.

Betesmark med spridda träd representeras av våra traditionella beteshagar. Får och kor är ganska vanliga för avbetning i fruktlundar i andra länder. Grisar har traditionellt i Sverige fått gå i ek- och bokskogar. I Spanien har de använt grisar i savannliknande ekodlingar för kork- och stenek, så kallade "dehesas".

SKOGSTRÄDGÅRD (FOREST GARDEN)

Skogsträdgård är det odlingssystem som mest försöker efterlikna naturliga ekosystem i form av en mångfald i storlek, struktur och funktion av olika träd, buskar och perenn örtskikt. Den har mer en uppbyggnad av ett skogsbryn eller en lund då man försöker avstanna successionen långt innan växtligheten kommit i ett klimaxstadium. Det ska fortfarande komma in en hel del solljus ner till buskar och örter nära marken, så krontaket har bara en täckningsgrad på ca 40 %.

NING AV STRYSYSTEM

SKOGSODLING (FOREST FARMING)

I en skogsodling trivs helt naturligt skuggtåliga växter då krontaket kan vara helt slutet. Svampodling tillsammans med timmerproduktion är det som är vanligast på våra breddgrader, men en del medicinalväxter och ramslök fungerar också här.

UTMANINGAR FÖR ODLAREN

Eftersom agroforestry har ganska komplexa odlingssystem så behövs utökad kunskap hos odlaren så växterna till exempel inte konkurrerar om solljus och näringsämnen.

Om man använder sig av djur i odlingssystemen så måste man vara observant på vad de äter, så de inte börjar ge sig på den odlade grödan.

Om man vill odla i större skala så är det initialt stora ekonomiska utgifter och inkomsterna kommer troligtvis tidigare efter några år, då det tar längre tid för etablering av fleråriga växter.

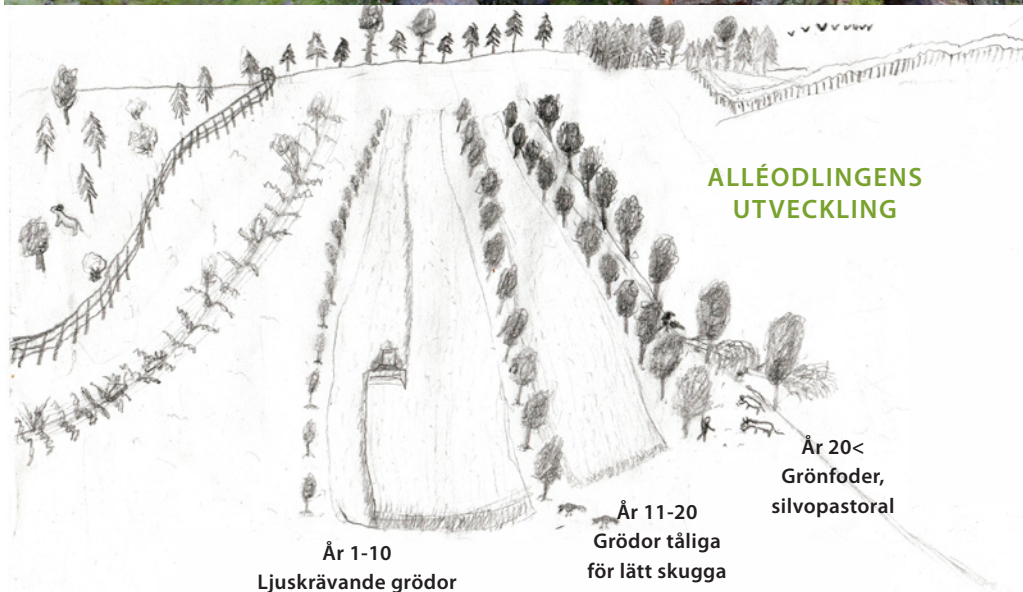
Vissa grödor finns det ännu ingen marknad för och det kan vara svårt att mekanisera en del system. Avkastningen från den tidigare huvudgrödan minskar och än så länge finns inget ekonomiskt stöd för denna slags odling i Sverige.

Svampodling i skog

TRÄDJORDBRUK (SILVOARABLE)

Det vanligaste trädjordbruket är alléodling. Här odlar man spannmål eller andra annuella grödor i alléerna. De består av tätt planterade fruktbärande träd och/eller buskar. I denna typ av odling kan man fortfarande använda sina tidigare maskiner då man planerar bredden på alléerna utifrån maskinernas bredd. På så vis är denna typ av agroforestryodling den som är mest effektivt tack vare att systemet delvis redan är mekaniserat.

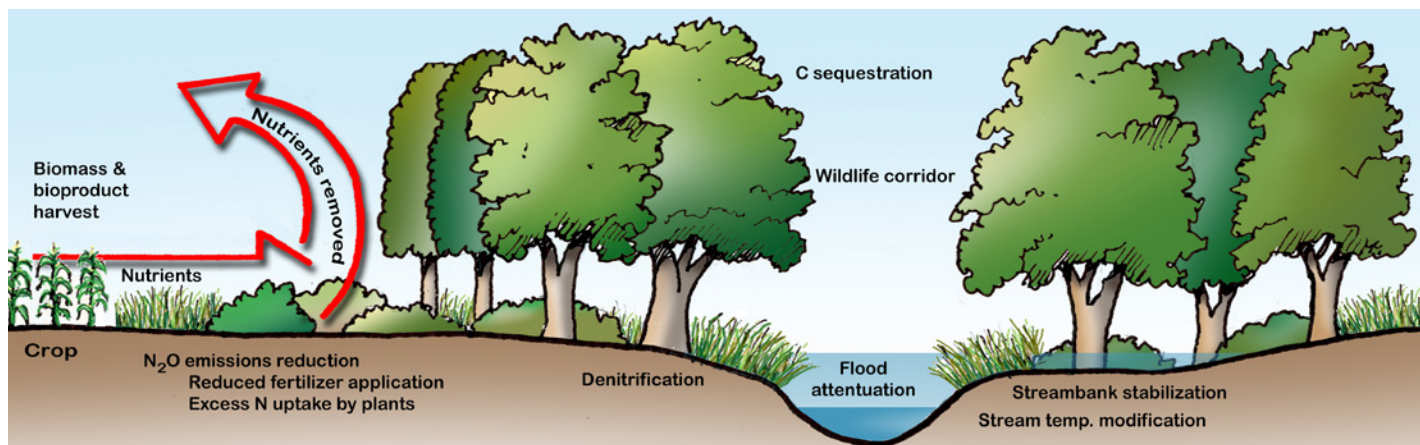

ALLÉODLINGENS
UTVECKLING

År 1-10
Ljuskrävande grödor

År 11-20
Grödor tåliga
för lätt skugga

År 20+
Grönfoder,
silvopastoral

GRÄNSZONSODLING (BOUNDERSYSTEMS)

Denna typ av odling förekommer mellan produktionsfälten. Mångfunktionella vindskydd och produktiva kantzoner där man planterar användbara träd och buskar i olika höjder för att effektivt få stopp på vind och nyttja solen optimalt.

Vindskydd, förebygger jorderosion, vindskador på växtlighet och ger vindskydd åt djur

Levande hägn kan begränsa vilt att komma in i odlingar och husdjur att rymma.

Trädlinjehäckar representeras av pilträden i Skåne som står i rader mellan åkrar och läggdor och som tidigare hamlades.

Korridorer för vilda djur, fåglar och insekter som en konserverande naturmiljöätgård för att bevara den naturliga floran och faunan.

Buffertzoner längs vattendrag som reglerar solljusinsläppet och temperaturen i vattnet för fisklivet m.m. Zonen förhindrar övergödning, föroreningar och sediment att nå vattnet. Dessutom reglerar växtligheten översvämningar i området närmast vattnet. Denna typ av odling kring vattensamlingar (sjöar o.dyl.) har samma positiva inverkan på vattenkvaliteten både i jordbruks- och skogsbrukslandskap.

AVSLUTANDE ORD

Denna genomgång av odlingsystem där träd och buskar ingår i en samplantering visar på att vi människor kan vara en del av lösningen på problemen, en positiv kraft. Vi kan skapa landskap inom odlingen som motverkar den globala uppvärmningen, utrotningen av arter, jorderosion och mycket mer.

SOFIA MARTINELL-FUNCH

Rådgivare inom resilienta odlings-system i trädgård, jord- och skogsbruk. Styrelseledamot i föreningen Agroforestry Sverige

Illustrationer av Vidar Martinell-Funch

Mjölknings av ren av en kvänsk familj, slutet av 1800-talet. Renen ingick i gårdsbruket. Som dragdjur, för skinn och livsmedel.

En traditionsprodukt från kvänerna/Lantalaiset är kaffeosten som man ystat av mjölk från både ren, get och ko

FJÄLLBÖNDER KÄMPAR FÖR ÖVERLEVNADEN, FÖR KULTURARVET OCH FRAMTIDEN

Den nya föreningen Svenskt Fjälljordbruk verkar över hela fjällområdet från Dalarna upp till Norrbotten. Man har ett brett perspektiv på lokalsamhällets och regionens historia och ursprungliga folkgrupper. Syftet är att bidra till en lokal och regional hållbar utveckling, genom att bevara och stärka fjällbefolkningens kulturarv och rättigheter. Vidare att stärka traditionell kunskap inom jord- och skogsbruk, boskapsskötsel, renskötsel samt jakt, fiske och hantverk.

URSPRUNGSBEFOLKNINGAR

Det finns flera etniska grupper i norr som kan göra anspråk på att vara ursprungsbefolkning. DNA-tekniken har bidragit till nya insikter och man kan idag åtminstone urskilja tre grupperingar.

Dels de ursprungliga nordborna med rötterna i huvudsak bland de första söderifrån kommande jägarna/samlarna efter inlandsisens avsmältning samt med påverkan av de senare kommande jordbrukarna och boskapssköterna.

Dels Tornedalingar/Kväner/Lantalaiset med påverkan av österifrån kommande invandringsvägar till Nordkalotten.

Dels samerna med påverkan av den österifrån kommande samiska kulturen.

Faktaunderlag kring denna komplexa och tidigare delvis okända invandrings- och etableringshistorik understödjer också behovet av att ompröva och omdefiniera

begreppen ursprungsfolk och ursprungliga näringar i norra Sverige. I programmet De första svenskarna, som finns på SVTPlay, presenteras detta på ett mycket bra sätt.

RENNÄRINGSLAGEN

Det pågår nu ett arbete på Regeringskansliet med att ta fram direktiv till en utredning av rennäringslagen. Syftet är bland annat att uppdatera lagen efter den så kallade Girjas- domen efter en rättskonflikt mellan en sameby i Norrbotten och svenska staten.

Rennäringslagen är sedan hundra år en etnisk särslagstiftning i Sverige, som stadgar att enbart vissa same kan bedriva renskötsel som näring.

Svenskt Fjälljordbruk har yttrat sig i frågan och anser att även övriga ursprungsbefolkningar åter ska ges rätten att hålla ren som näring. Även fjällbönderna i det södra fjällområdet hade tidigare renar som en del av sitt försörjningsunderlag vid sidan av den historiskt förankrade tamboskapsskötseln.

Så här förklarar två representanter för Svenskt Fjälljordbruk

– I Västerbottens fjällbygder, hade både ursprungssamer och övrig ursprunglig befolkning, och ibland även samtidigt, både traditionell intensiv renskötsel och boskapsskötsel med kor, getter och får och hästar, som delar i sitt mångbrukande, berättar Daniel Grundström från Ammarnäs.

Gertrud Monlund, från Kuttainen, Kiruna, berättar att även i Norrbotten hade Kvänerna/Lantalaiset såväl tamboskap som renar på de gamla historiska lappskatteländan, och inom de gamla Lapp-byarna.

Begreppet Lapp var ursprungligen alltså ingen etnisk benämning utan en historisk benämning för den som höll på med renskötsel, oavsett etniskt ursprung.

FÖRÄNDRING I LAGSTIFTNINGEN

Rätten att hålla ren som näring kan därför återopas av alla ursprungliga folkgrupper baserat på urminnes hävd, liksom jakt, fiske, bete med övriga djurslag och tillhörande nyttjande av naturalster. Det kan därmed göras sannolikt att det inte finns någon saklig grund för etnisk särbehandling mellan de historiska kvarvarande folkgrupperna i norra Sverige. Föreningen Svenskt Fjälljordbruk föreslår därför att politiken ska låta utveckla lagstiftningen så att den omfattar alla ursprungliga folk, kulturer och historiska näringar i norra Sverige. Det är viktigt att ge alla ursprungliga folk rätt och möjlighet att utöva sina traditionella näringar och förutsättningar för att bevara traditionell kunskap och sedvanebbrukande.

KRISTIAN OLOFSSON

Föreningen Svenskt Fjälljordbruk (int)

Foto från suonttavaara.se

JORDBRUKSVERKETS DEFINITION AV MARKET GARDENING

Utanför Sverige kallas odlingssystemet handelsträdgård för "market gardening". Det innebär att en stor bredd av grödor odlas i fasta bäddar, för försäljning med korta kedjor mellan odlare och kund. Odlingssystemet fokuserar på en aktiv och levande jord för en hög avkastning på liten yta. Odlarna arbetar med effektiva metoder för att få en rimlig lönsamhet.

Principer för market gardening:

- fasta bäddar
- plöjningsfritt
- stor diversitet – många grödor i flera omgångar över säsongen
- säsongsförlängning med hjälp av tunnlår och fiberduk
- direktförsäljning genom olika kanaler.

Framgångsfaktorer för att lyckas med market gardening är att:

- planera sådd och skörd noggrant före säsongen
- anpassa växtnäring så att rätt mängd gödslar rätt gröda
- använda ändamålsenliga maskiner, redskap och metoder.

Dimbergs handelsträdgård på Gråbogatan
och Wilhelm Thams väg i Huskvarna.

Foto: AB Conny Rich

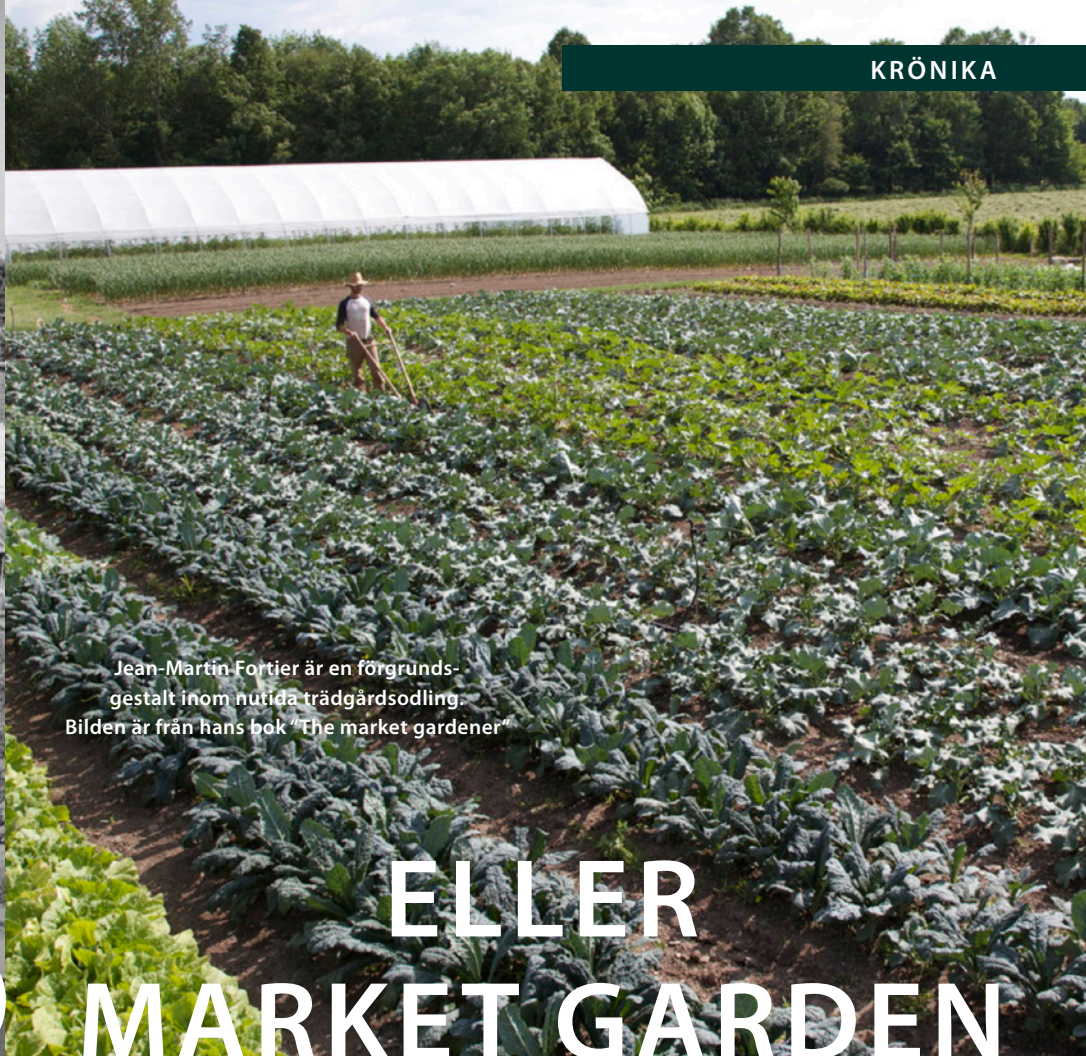
HANDELSTRÄ

DEN HANTVERKSMÄSSIGA ODLINGEN I
HANDELSTRÄDGÅRDAR PRÄGLADES
AV EN HÖG MÅNGFALD OCH EN
ODLINGSSÄSONG SOM OFTA STRÄCKTE
SIG ÖVER HELA ÅRET, MED MÅNGA
SKÖRDAR PÅ SAMMA YTA.

SÄSONGEN FÖRLÄNGDES MED
DRIVBÄNKAR OCH VÄXTHUS, VILKET
IDAG MOTSVARAS AV FIBERDUK OCH
ODLINGSTUNNLAR.

INTRESSET FÖR SMÅSKALIG, KOMMERSIELL ODLING
AV TRÄDGÅRDSGRÖDOR ÖKAR IDAG I SVERIGE
VILKET ÄR MYCKET GLÄDJANDE.

IBLAND FRAMSTÄLLS "MARKET GARDENING"
SOM NÅGOT NYTT OCH INNOVATIVT, MEN JAG MENAR
ATT DET TILL STOR DEL MOTSVARAR VAD SOM I
MÅNGT OCH MYCKET KARAKTÄRISERAR DE GAMLA
HANDELSTRÄDGÅRDARNA.

Jean-Martin Fortier är en förgrunds-
gestalt inom nutida trädgårdsodling.
Bilden är från hans bok "The market gardeners"

DGÅRD ELLER MARKET GARDEN

Jag som utbildade mig i yrket på 1980-talet och länge forskat om trädgårdsodlingens och trädgårdsnäringens historia ser många paralleller med odlingen i de tusentals handelsträdgårdar som inte för så länge sedan dominerade den yrkesmässiga produktionen av trädgårdsgrödor i landet. Handelsträdgårdarna bedrev en småskalig, intensiv och högavkastande stadsnära odling av framför allt grönsaker, rotfrukter, bär, blommor och småplantor. Likheter med market gardening är slående. Är

det inte dags att minska historielösheten och ta tillbaka det svenska begreppet "handelsträdgård" som en benämning på dessa företag? Direktöversatt blir dessutom Market Garden Handelsträdgård på svenska.

VIKTEN AV GRÖNSAKER

Odling av grönsaker för försäljning har varit mycket omfattande och har haft stor betydelse för livsmedelsförsörjningen och sysselsättningen i Sverige genom

århundraden, både i städer och på landsbygden. Denna yrkesmässiga odling av trädgårdsgrödor för försäljning bedrevs framför allt i handelsträdgårdar. Begreppet "handelsträdgård" lever kvar, men idag har relativt få av dessa företag kvar den mångsidiga odlingen av en mängd olika kulturer, vilket de karaktäriserades av under sin tidigare storhetstid. Idag är det mest inköpta växter som säljs i en handelsträdgård och utbudet begränsas i hög grad till ett fåtal butikskedjor.

Trädgårdsyrket är ett hantverksyrke och det mesta av arbetet har traditionellt utförts med handkraft eller med småskalig teknik. Den hantverksmässiga odlingen i dessa handelsträdgårdar präglades av en stor mångfald och en odlingsssäsong som ofta sträckte sig över hela året, med många skördar på samma yta. Säsongen förlängdes med drivbänkar och växthus, vilket idag motsvaras av fiberduk och odlingsstunnlar. Produkterna var färskvaror som i första hand såldes direkt till kunderna utan mellanhänder – odlingen låg därför i eller i anslutning till städer där de flesta kunder fanns.

HERRGÅRDSTRÄDGÅRDAR

Även husbehovsodlingen har varit omfattande och i högsta grad betydelsefull, men berörs inte i min text, även om det ofta var så att ett tillfälligt överskott från den senare såldes och odlingsformerna därmed kan vara svåra att skilja åt. På landsbygden har trädgårdsodling bedrivits parallellt med odling av jordbruksgrödor och vilka grödor som räknats till det ena eller andra har förändrats över tid. I agrarhistorikern

Karin Hallgrens avhandling *En kåhläppa ej at räkna: kökssväxtodlingen i 1700-talets jordbrukssystem* (2016) framgår att trädgårdsodling i inhägnade kålgårdar och kryddgårdar var allmänt förekommande. Hallgren beskriver att odlingarna tillfördes mycket gödsel och odlingslanden kunde ligga på samma plats i många generationer.

Herrgårdsträdgårdar har också varit betydelsefulla producenter av trädgårdsgrödor för försäljning. Det finns exempel på sådan försäljning på 1700-talet, men den ökade i betydelse från 1800-talets mitt. Jag har hittat exempel på att intäkterna från en herrgårdsträdgård under 1900-talets första decennier kunde omfatta 20-25 procent av gårdens totala intäkter, vilket omfattade både jordbruk och skogsbruk. Det var således ingen marginell verksamhet – trädgårdsodlingarna!

FRISTÅENDE NÄRING

Antalet handelsträdgårdar ökade kraftigt från 1800-talets sista decennier, en tid som kan beskrivas som en genombrottsfas för avsaluproduktionen av trädgårdsgrödor.

Vid denna tid tog trädgårdsodlingen form som en fristående näring, från att tidigare ha betraktats som en binäring till jordbruket. Detta hängde samman med den mycket omfattande urbanisering som följde på industrialiseringen. Allt fler människor blev beroende av att köpa livsmedel och andra konsumtionsvaror på marknaden och avlönades i kontanter vilket gjorde detta möjligt. Detta innebar att allt fler kunde försörja sig som yrkesmässiga trädgårdsodlare och allt fler handelsträdgårdar anlades. Ett par decennier in på 1900-talet fick herrgårdsträdgårdarna hård konkurrens från handelsträdgårdar som låg bättre lokaliserade avseende närheten till marknaden och kunderna. De små familjeföretagen fick i och med det en viktig konkurrens fördel.

STADSNÄRA LÄGE

Lokaliseringen av handelsträdgårdarna var mycket betydelsefull innan transportsystemen effektiviserats och anpassats för längre transporter av de ömtåliga färskvaror som odlades i handelsträdgårdarna. Närheten till städerna, där de kunder fanns som efterfrågade trädgårdsprodukter, var därför betydelsefull. I städerna fanns många av de resurser som var centrala för odling, exempelvis arbetskraft och ett överflöd av gödsel, latrin och annat organiskt avfall som gav näring åt odlingarna, god struktur på jordarna och värme i varmbänkanerna, vilket jag återkommer till.

Handelsträdgårdarna drevs ofta som familjeföretag där det gifta paret arbetade sida vid sida och där barnen bidrog i arbetet redan från tidiga år, exempelvis med rensning och gallring, eller med jakt på larver bland kålplantorna. Från år 1939 har jag uppgifter från 537 av de mellan 700

Torghandel i Karlstad på 60-talet

En bild från Forsviks bruk utanför Karlsborg, med trädgårdsmästare Herman Petterssons handelsträdgård på herrgården omkr 1911. Från vänster Einar Bäckman, Fritz Forsberg, Mats Bäckman och Herman Pettersson.

och 1000 handelsträdgårdar som då fanns i Stockholms län. Av dessa företag hade 24 procent en yta på mindre än ett hektar och 69 procent var på två hektar eller mindre. Handelsträdgårdarna var således mycket små till ytan, men odlingen var högintensiv. Något som var utmärkande för flertalet handelsträdgårdar var att de odlade ett brett sortiment av många olika kulturer. Det bidrog till att det fanns en inbyggd riskspridning, samt till en hög biologisk mångfald.

MYCKET ODLING UNDER GLAS

I Sverige är klimatet för bistert eller säsongen för kort för många eftertraktade trädgårdsväxter. En frostnatt kan ödelägga en odling eller förstöra blommor som hunnit slå ut i fruktträd och på bärplantor, vilket medför att fruktsättningen uteblir eller försenas. Odling bedrevs på friland, men alla dessa företag hade också odling "under glas", vilket innebar att odlingssäsongen kunde förlängas och bidrog till den höga avkastningen. Växthus,

EN GENOMSNITTLIG
HANDELSTRÄDGÅRD PÅ 1930-TALET
KUNDE OMFATTA 15 000-
20 000 KVADRATMETER,
MED TRE-FYRA VÄXTHUS OCH
100-200 DRIVBÄNKAR.
ANTALET BÄNKAR KUNDE VARA
BETYDLIGT FLER -
DET FINNS EXEMPEL PÅ ATT DE
KUNDE VARA FLERA TUSEN I ETT
OCH SAMMA FÖRETAG.

drivbänkar och andra skyddade miljöer var en förutsättning för att kunna odla och övervintra värmekrävande växter, eller för att driva fram frukter, bär, grönsaker och blommor under en längre säsong. Ofta krävdes även tillförsel av värme samt belysning. Bänkgårdarna mättes i antal fönster. En genomsnittlig handelsträdgård på 1930-talet kunde omfatta 15 000–20 000 kvadratmeter, med tre–fyra växthus och 100–200 drivbänkar. Antalet bänkar kunde vara betydligt fler – det finns exempel på att de kunde vara flera tusen i ett och samma företag. Storleken på fönstren kunde variera, men många valde standardmättet: en meter brett och en och en halv meter långt. Fönstren försågs med spröjs på längden och spillbitar av glas i form av små glasrutor fästes med kitt och nubbs.

VARMBÄNKAR I KRETSLOPPET

Det fanns flera varianter av bänkar. Kallbänkarna värmdes enbart av solens strålar och bestod av en träram som ställdes direkt på marken och täcktes

av ett bänkfönster. Varmbänkarna var konstruerade på samma sätt, men lades på en bädd av organiskt material som utvecklade värme då det bröts ner och isolerades med halm i form av så kallade ströpallar. Många av de stadsnära trädgårdsodlingarna använde sig av gödsel från alla de hästar som fanns i städerna och blev på så sätt en viktig del i stadens kretslopp. När tillgången till stallgödsel minskade användes exempelvis sopor och slakteriavfall. Arbetet i varmbänkarna startade i januari-februari i Stockholmstrakten med en första skörd av primörer i mars-april. Det var exempelvis spenat, sallat, rädisor, dill och färskpotatis.

KONKURRENS FRÅN JORDBRUKET OCH LIVSMEDELSHANDELN

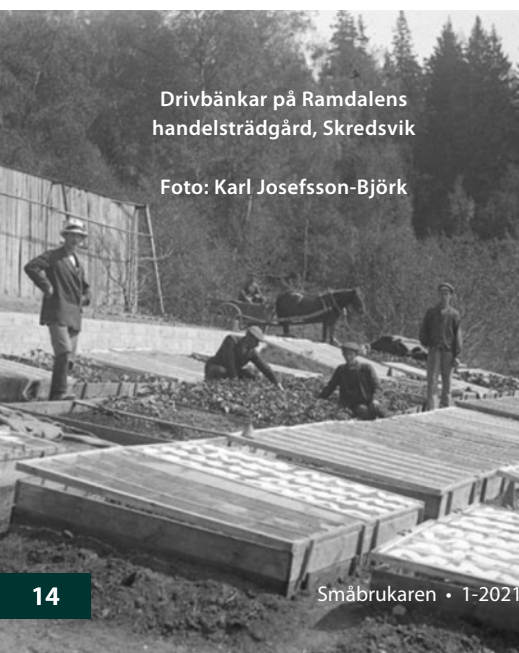
Vilka grödor som räknades till jordbrukets respektive den yrkesmässiga trädgårdsodlingens är glidande. Vissa grödor flyttade över till jordbruket i och med att traktorn introducerades, och kom att odlas i större skala på öppna fält. Det var till exempel morötter, kål, lök, potatis och ärtor, vilka kunde hanteras med rationella odlingsmetoder, till exempel skördas vid ett tillfälle. De kulturer som krävde en mer hantverksmässig hantering stannade kvar inom trädgårdsodlingen, till exempel tomat, gurka, melon, sallat, bär och prydnadsväxter. Många av dessa kulturer var ömtåliga och skördades efter hand under odlings säsongen. I handelsträdgårdarna var drivningen av växter för att få dem salufärdiga utanför sin naturliga växtsäsong särskilt utmärkande, exempelvis av blommor i växthus under vinterhalvåret och tidiga primörer och småplantor för utplantering från drivbänkar under våren. Frilandsgurka, melon och andra värmekrävande kulturer

var också mycket vanliga i bänkodling. Fram till mitten av 1900-talet var antalet handelsträdgårdar nära korrelerat med befolkningsstorleken i städer och tätorter. Således var de flest i och kring Stockholm, följt av Göteborg och Malmö. Då transportsystemen effektiviserades och handeln förändrades ökade produktionen i landets sydligare delar kraftigt i omfattning. Torghandel och närodlad ersattes av rikstäckande livsmedelskedjor.

De myllrande rika odlingsystem som handelsträdgårdarna en gång karaktäriserades av konkurrerades i hög grad ut under 1900-talets senare hälft av import och storskalig monokultur, vilka i hög grad var beroende av handelsgödsel, kemiska växtskyddsmedel och bränsle för transporter. Den traditionella handelsträdgården raderades i princip ut under några årtionden. Av de ca 6 800 trädgårdsföretag som enligt statistiska sammanställningar fanns i landet år 1951 har flertalet försvunnit spårlöst. Troligtvis var antalet högre eftersom de allra minsta företagen inte togs med i statistiken. Att många av företagen var stadsnära har inneburit att denna verksamhet knappt lämnat några spår efter sig då verksamheten upphört och byggnaderna rivits. Det är därför glädjande att nu se ett kraftigt ökande intresse för att återigen anamma liknande metoder som de som trädgårdsmästare och husbehovsodlare tillämpat under lång tid i Sverige.

INGER OLAUSSON

Trädgårdsmästare, hortonom och forskare med inriktning på hortikulturhistoria. Verksam vid institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet, och i företaget Hortikultura, Örbyhus.

Drivbänkar på Ramdalens handelsträdgård, Skredsvik

Foto: Karl Josefsson-Björk

RAPPORT FRÅN EN RÄTTEGÅNG SOM EGENTLIGEN INTE HANDLAR OM VARGEN

Karl Hedin häktades 2018 misstänkt för att ha för avsikt att skjuta en varg men även att vilja förgifta den med nervgiftet Karbofuran. Nu har han och några andra stått inför rätta i Västerås Tingsrätt.

Småbrukaren fick möjlighet att bevaka rättegången tillsammans med en handfull andra redaktioner. Förutom lokala journalister fanns även Aftonbladet, Expressen, TV4 och några jakttidningar samt ATL på plats. Vi fick sitta i ett eget rum och följa rättegången via en tv-skärm.

HUVUDPERSONERNA

Under rättegången fanns det ett antal andra huvudpersoner förutom Karl Hedin.

Lars Magnusson, kammaråklagare

Åse Schoults, miljöåklagare

Anna Bergqvist, Polisens spaningsutredare

Maria, huvudvittnet

Per-Erik, sambo med Maria och åtalad

Robert, åtalad

AB Karl Hedin, åtalad

DAG 1

De tre första dagarna avhandlades giftet Karbofuran. Under dagen läste åklagaren upp Marias brev.

DAG 2

Det började med förhör av Maria som var den som kontaktat Åse Schoults. Åse lämnade dock omgående över till Lars Magnusson. Den här gifthistorien sågs ha börjat några år tidigare, när Karl Hedin, av Maria inbjudits att komma hem till henne och sambon Per-Erik.

DAG 3

Dagen började med förhör av Anna Bergqvist. Det mest anmärkningsvärda var att hon träffat Maria i Västerås, som då hade med sig Per-Eriks jaktbyxor som hon kontaminerat med giftet och nu ville lämna till Anna. Men hon fick rådet att ta med dom hem så skulle de göra en ny husrannsakan och hitta dem.

DAG 4

Nu är vi inne på jaktdelen där åklagaren förhörde Karl för att sedan lyssna på inspelade klippta telefonsamtal. Det som berörde mest var samtalet från Roberts far till Karl, när han ringer och säger att Robert blivit gripen. Karl pratar med Roberts sambo som berättar hur otrevligt och ohyfsat NOAs insatsstyrka uppträdde. Karl konstaterade att då är de nog snart här också! Vilket ju blev fallet.

DAG 5

Förhör av person som hade åtagit sig att se till några pass inför jakt och hör något som han tror är vargyl. Han ringer upp Robert som åker ut för att lyssna. När Karl telefonledes får veta detta så har han tid över innan ett affärsmöte. Han möter Robert i all hast på en skogsväg och båda går en stund åt var sitt håll för att eventuellt höra något. Nästa som förhöras är Karls syster om det samtal hon ringde till Karl när han var i skogen. Det som av åklagaren uppfattades som att Karl skjutit en "gråben". Sen fick vi också ta del av hur vargjakt och annan jakt går till.

DAG 6

Den 5 mars hölls slutanförandet av försvararna och det användes till att "läsa lusen" av åklagaren Lars Magnusson för det han gjort och hållit på med i snart tre år på grund av det försvararna anser vara en påhittad historia.

EFTERSPELET

Vad detta kostar samhället kan man undra? Det vi vet är att Karls försvarare vill ha 1.053.864:-, bolagets 499.606:-, Roberts 495.640:-, Marias 459.353:- och Per-Eriks 359.591:-.

Rättegången handlar i grunden inte om konflikten mellan människa och varg. Det handlar om konflikten mellan folket och makten. Där kan en miljardär som Karl Hedin faktiskt föra den vanliga landbygds människans talan. För nästa gång är det kanske du som drabbas av maktens godtycke. Om man då kan hänvisa till domen mot Karl Hedin som ett prejudikat så kan man underlätta för andra i samma situation. Det förutsätter så klart en friande dom vilket vi inte vet när denna tidning går till tryck.

Ovanstående är endast en kort sammanfattning av rättegången. Om du vill ha en mer utförlig redogörelse om vad som hände och sades så går den att rekvirera från Småbrukarnas kansli.

SVEN AXELSSON

Före detta kobonde och mångårig medlem i Småbrukarna

HUR BÖR VI GÖDSLJA JORDEN?

Med långa avstånd till gården förvarades ofta höet i särskilda ängslador för att därefter transporteras hem vintertid på frusna vattendrag, sjöar och myrar.

”ÄNGEN ÄHR ÅKERENS MODER,
SÄGER MAN UTHI EDT GEMENT ORDSPRÅK.
THET ÄHR, ADT SÅSOM ÄNGEN ÄHR GOD OCH STOR TILL,
SÅ KAN MAN HÅLLA MYCKEN BOSKAP DÄR ÄFFTER,
UTAFF HWILKAS DYNGIA ÅKEREN MERA GÖDES
OCH BLIFFWER FRUCHTSAM. ”
SCHERING ROSEHANE, OMKRING 1660.

Begreppet “Ängen är åkerns moder” är känt sedan jordbruket kom till Sverige. Utan näring utarmans jordbruksmarken. Därför sökte de tidiga jordbrukarna foder till sina djur utanför inägomarkerna. Mängden äng avgjorde hur många djur som man kunde ha.

I ängens tidiga historia var intresset främst riktat mot de fuktiga markerna. Dessa marker hade en frodig växtlighet och var ibland naturligt fria från träd. Med långa avstånd till gården förvarades ofta höet i särskilda ängslador för att därefter transporteras hem vintertid på frusna vattendrag, sjöar och myrar. Arealen äng var många gånger större än åkermarken.

HANDELSGÖDSEL FÖRÄNDRAR

Indelningen i inägor och utmarker dominerade det svenska odlingslandskapet i flera tusen år. Först under det sena 1800-talet började det ske förändringar genom skiftesreformerna, nya odlingsmetoder och grödor, bättre redskap och renare utsäde. Växelbruk med vall vissa år blev vanligt men krävde omfattande nyodlingar och arealen åker fördubblades på ängarnas bekostnad. Ända fram till att handelsgödsel blev vanligt var djuren och dess foder avgörande för hur mycket man kunde odla på åkrarna.

JORDBRUKSVERKETS REGLER BEGRÄNSAR

I nästan all litteratur om Market Gardening så lyfts användningen av stora mängder kompost fram. Det här är något som inte är förenligt med Jordbruksverkets regelverk. För de som är anslutna till KRAV så finns ännu mer att förhålla sig till.

Enligt Jordbruksverket får man sprida stallgödsel och andra organiska gödselmedel som motsvarar ett genomsnitt på

max 22 kg fosfor per hektar spridningsareal och år, under en femårsperiod. Men hur mycket är egentligen 22 kg fosfor?

– Jag har räknat på t.ex. Sysavs grönkompost. Om man lägger på 15 centimeter av den på bäddarna (och inget i gångarna) har man gödlat med 9 gånger mer fosfor än vad man enligt lagstiftning får lägga på under en femårsperiod. Dessutom innehåller den mängden kompost tillräckligt med kväve för att motsvara bortförslin i 30–40 år, vilket knappast är förenligt med KRAVs regler om att anpassa gödningen till grödans behov. Om man istället använder komposterad stallgödsel är det oftast ännu mer växtnäring som tillförs, säger Jonas Ringqvist som är en förgrundsgestalt inom svensk Market Gardening.

ÄVEN IDAG BEHÖVS SKUGGAREALER

Som grönsaksodlare vill man oftast öka jordens mullhalt. Ökning av mullhalt innebär att mer organiskt material tillförs än vad som tas bort från marken och för grönsaker är det en stor del av växtmassan som försvinner vid skörd. Man måste alltså "importera" sin mullhalt genom tex stallgödsel, kompost eller täckodlingsmaterial. Då är det någon annan jord som går miste om sin bördighet. Det var därför som ängarna blev allt magrare.

I en växtföljd med näringskrävande och struktur känsliga grönsakskulturer bör andelen vall eller gröngrödsling vara minst 30 % av arealen menar KRAV. Om man är en handelsträdgård så kan det vara svårt att få plats med det växelbruk som krävs. Många kanske inte har så stor skuggareal så att man kan hålla djur eller ta sitt eget täckodlingsmaterial. Då är man hänvisad till att köpa in gödseln.

För många mindre odlare som vill odla i fasta bäddar och tillämpa "grävningssvikt" brukande av jorden så är det ganska vanligt att man köper in stora mängder kompost att lägga ovanpå den befintliga jorden. En metod som både riskerar att övergöda marken man odlar på och samtidigt tar onödigt mycket på bördigheten någon annanstans.

ETT FÖRÄNDRAT REGELVERK?

Regler kring växtnäringstillförsel är idag i stort sett anpassat efter lantbruk och inte trädgårdsodling. Lantbruksgrödor har inte samma stora krav på näring som många grönsaker har.

Grönsaker är ofta mycket näringskrävande. Dessutom behöver de ett stort näringsförråd i jorden ända fram till skörd då de skördas i tillväxt för att behålla ett fräscht utseende och god smak.

Grönsaker kan också ha ett svagt rotsystem vilket medför att de inte kan utnyttja tillgänglig näring effektivt. Stora rad- och plantavstånd bidrar också till grödornas låga näringsutnyttjande,

Stallgödsel, som ofta är grunden i ekologisk odling, ger en långsammare

näringsfrigörelsen vilket ökar behovet av stora grundgödslingsgivor.

Det hade underlättat om både Jordbruksverket och KRAV ser över sina regler för odlings näringstillförsel. Att den småskaliga grönsaksodlingen särskiljs från spannmålsodlarens regler.

VIKTIGT ATT SE TILL HELHETEN

De senaste 100 åren så har vi löst behovet av näring med handelsgödsel som så att säga sätter naturen ur spel. Vi kan odla mer än vad som egentligen är biologiskt bärkraftigt. Även om man inte använder konstgödsel i sin ekologiska grönsaksodling så är den ofta beroende av att någon i ett tidigare led gör det, t.ex. genom olika pelleterade gödselprodukter eller färdig kompost. Vi skulle istället kunna inspireras av ängsjordbrukets devis och låta ängen symboliseras av ett extensivt ekologisk lantbruk som kan avvara stallgödsel och åkern symboliseras av den intensivt odlade handelsträdgården. Först då blir Market Gardening en del i framtidens hållbara jordbruk.

JONAS WANGSTEN

Spridning av stallgödsel i odlingsbäddar mellan rader av äppelträd

Att dela på saker som man inte använder så ofta är i grunden något positivt. Det är inte varje dag som jag använder min sänksåg. Då kan min granne låna den ibland och jag kan låna hennes släpkärra när jag har behov. Inga pengar är inblandade och vi har sakerna så länge det passar.

DELNINGSEKONOMI

Sedan ca 10 år har den här företeelsen fått ett namn – Delningsekonomi. Det är i grunden en informell affärsmodell där individer kan dela personliga tillgångar med främlingar. Ofta sker detta genom en mobilapp där företagen bakom denna tar ut en avgift för enkel bokning och säker betalning. Men delningsekonomi syftar till att i förlängningen få oss att inte äga de produkter som vi använder. Istället skall vi hyra allt vi behöver av olika företag. Redan idag konsumeras allt mer av vår underhållning som streamingtjänster och datorprogrammet som jag gör denna tidning i måste jag hyra månadsvis. Dessutom fungerar programmet endast så länge som jag är ansluten till Internet.

Många menar att delningsekonomi leder till en urholkning av äganderätten. Av möjligheten och viljan att äga. Det blir de stora företagen som äger. Inget är längre ditt eget.

DEN SOM INTE STÅR I SKULD...

Den trygghet det innebär att äga sitt avbetalda hus är snart ett minne blott. Det var en gång för inte så länge sedan som staten gav förmånliga lån för att uppmuntra folk att skaffa sig något eget. Egnahemsrörelsen samlade nationen. Huset var en försäkring för ålderdomen. Om man hade betalat sina skulder så var man fri. Den principen gäller inte längre. När som helst kan staten välja att öka

beskattningen på din egenägda fastighet så att du kanske inte har råd att bo kvar. Eller för den delen inskränka din möjlighet att bruka din egen mark.

FEODALSAMHÄLLET

Man kan tycka att äganderätten bör vara fredad åtminstone på samma sätt som den var på bondesamhällets tid. Just det svenska bondesamhället är intressant att titta närmare på. I början av 1500-talet kontrollerade bönderna mer än hälften av Sveriges samlade jordar. Böndernas starka ställning höll i sig och nådde sin kulmen vid riksdagsreformen 1865-66 som gav den jordägande klassen den egentliga makten i landet. Bondeägd mark var historiskt ganska unikt för Sverige. Till skillnad från stora delar av övriga Europa så har vi aldrig haft ett feodalsamhälle. Alltså ett hierarkiskt samhällssystem uppbyggt kring förläningar, gods och privilegier, som kungamakten gav till en härskande klass som belöning för tjänster. Bonden var här svag och ibland till och med livegen.

Idag läser vi om att världens rikaste köper upp stora arealer av jordbruksmark. Det är samma personer som äger de företag som leder den nya delningsekonomi. När stora bolag tillåts köpa jordbruksmark minskar de friägande bönderna. Istället blir de lantarbetare på de stora godsens. Vi ser ett nutida feodalsamhälle. Därför är det så viktigt att värna den enskildes äganderätt.

TVÅ TONGIVANDE FILOSOFER

Det moderna samhället har åtskilligt att tacka de revolutioner som avslutade sjuttonhundratalet: den amerikanska och den franska). För dessa revolutioner var två ganska olika filosofer inspiratörer. John Locke (1632-1704) och Jean-Jacques

Rousseau (1712-1778). Deras idéer om frihet och medbestämmande låg i tiden. Men de såg också rätten till egendom som en central byggsten i samhället. Locke försvarade äganderätten mot statliga intrång. Den är grundläggande för det öppna, frihetliga samhället och ger välstånd, menade han. Därför måste det till skyddsmekanismer som skyddar äganderätten, annars glider samhället mot envælde och auktoritära tendenser. Enskilt ägande ger omvårdnad, skötsel, avkastning och skapar det välstånd vi alla kan njuta av.

Rousseau ställde däremot frågan vad ägande betyder för oss. Han menade att reglering av mark var en förutsättning för jordbruket och alltså för en bofast civilisation. Men även med tanke på sammanhållning i samhället. När alla äger någonting har alla något att förlora och att gemensamt försvara. Rousseau

TEN ATT H BRUKA

kritiserade det moderna stadslivet. Som föredöme framhöll han den strävsamme bondens eller hantverkarens liv i samspel med naturen. Rousseau motsatte sig idén att människorna överlämnade makten till staten. Han menade att folket måste delta aktivt i alla beslut som berör dess villkor. Han förutsåg även den franska revolutionen och att det feodala samhället skulle gå under.

HOTAD ÄGANDERÄTT?

Men är då verkligen äganderätten hotad i Sverige? Ja, på många olika sätt är det så.

Än så länge har vi förbud i Sverige mot att bolag köper jordbruksmark. Från statligt håll finns antydningar om att luckra upp detta förbud. Nu senast i den nya livsmedelsstrategin vilket Småbrukarna kraftigt reagerade på. Så här skrev vi i debattartiklar 2017.

Likt en trojansk häst har den lömska planen bäddats in i positiva ord om konkurrenskraft. Under punkten ”strukturutveckling” vill regeringen ändra på jordförvärvslagen, så att aktiebolag lättare ska kunna köpa upp jordbruksmark. Man vill underlätta för ”extern kapitalförsörjning”.

Regeringen signalerar här att åkermark är som vilken investering som helst. De verkar inte bekymra sig över att jordbruksmarken snart blir för dyr för vanliga bönder. En till synes medveten strategi, eftersom utredningen också föreslår en översyn av arrendelagstiftningen. De få bönder som finns kvar får bli drängar åt kapitalet – som arrendatorer på sina forna gårdar.

FINA ORD FRÅN REGERINGEN

För några månader sedan presenterade Regeringen sitt förslag på hur man kan stärka äganderätten för de svenska skogsägarna.

– Det är viktigt att värna landsbygdsutvecklingen, jobben, företagandet och miljön. Utredningens förslag ska stärka äganderätten till skogen, främja en växande skogsnäring och ett hållbart skogsbruk och stärka rättssäkerheten i de fall då det görs inskränkningar i ägande- och bruksrätten. Vi behöver också öka förtroendet mellan skogsägare och myndigheter, och förbättra legitimiteten för skogs- och miljöpolitiken, säger landsbygdsminister Jennie Nilsson.

Men hur har det blivit? Vad händer just nu för skogsägare såväl som ägare av annan mark?

Som skogsägare kan du nu tvingas att upplåta din skog åt stora vindkraftparker med utländskt ägande som totalt förstör skogens miljövärden. Samtidigt kan annan

skog anses så skyddsvärd att du inte får bruka den. Här finns det sedan någon månad domstolsbelut på att varje avverkning anonymt kan anmälas av allmänheten om de inte finner den godtagbar trots att den inte strider mot lagen.

När regeringen med stödpartier vill att affärsfolket i de tre ”storstäderna” skall komma lite snabbare till sina möten så är det landsbygden som måste släppa till mark. Snabbtågen kommer inte bara att bli en samhällsekonomisk förlustaffär. Stora markområden kommer att konfiskeras och miljövärden, som tidigare var skyddsvärda, negligeras. Tågen kommer inte ens att stanna nära de halvstora städerna och än mindre i de mindre orterna.

När jakten på mineraler ökar, speciellt de sällsynta, så är markägaren i stort sett utan rättsskydd. Sverige har ett öppet geologiskt arkiv så att även utländska företag kan ta del av kartläggningen av svensk berggrund och själva söka och utvinna fyndigheter, vilket staten till och med bjuder in till. Men markägaren som tvingas att upplåta sin mark får i alla fall mineralersättning. Den är enligt lag två promille av den brutna mineralens värde. Problemet här är att många gruvprojekt slutar innan de blir kommersialiserade i större skala. Kvar står markägaren med en för evigt förstörd natur utan att någon ersättning hann utgå.

Allt för länge har städernas expansion skett på åkermark. Mark som ibland är den bästa vi har och bara för att det skall byggas ett antal köplador. Markägaren har inget att säga till om.

Exemplen är många där äganderätten inskränks. Ibland på ett subtilt sätt och ibland mer brutalt.

JONAS WANGSTEN

”DEN SOM HAR EN BIT JORD BEHÖVER VARKEN BLI UTAN ARBETE ELLER SVÄLTA”

RUBRIKEN SAMMANFATTAR LISBETH BACKANS THOLERUS LIVSFILOSOFI.
SOM SJÄLVFÖRSÖRJANDE SMÅBRUKARE INSPIRERAR HON OCH HENNES MAN JAN
GÄRNA ANDRA MED SINA KURSER OM BLAND ANNAT GRÖNSAKSODLING,
FÅRSKÖTSEL, HANTVERK, KONTINIUTETSSKOGBRUK ELLER BIODLING.
BÅDA ÄR VANA FÖRENINGSMÄNNISKOR OCH I HÖSTAS
VALDES LISBETH TILL NY LEDAMOT I SMÅBRUKARNAS STYRELSE.

På gården Knutsbo finns förutom
mangårdsbyggnad även en gammal skola
och två boställen som hyrs ut
för extra inkomster

Den som åker nordväst från Fagersta lämnar strax Västmanland för Dalarna. Efter bara en mil kommer man till Lisbeth Backans Tholerus och hennes man Jan på gården Knutsbo i Söderbärke socken. Idylliskt belägen med all öppen mark samlad vid den lilla sjön Ursten. En perfekt plats för småbrukare vilket Lisbeth och Jan har tagit fasta på. Vägen dit var dock lika slingrig som vägen till gården.

TVILLINGSJÄLAR

Gården kom till som fåbod under en grannby men blev snart fast boställe. 1886 köptes gården av Jans mormors mors föräldrar. Efter att ha tagit över sin mormor och morfars lilla gård i grannbyn och köpt till ett litet hemman tvärs över sjön så fick Jan möjlighet att förvärva släktgården 1991. Men då fanns inte Lisbeth med i bilden.

På Knutsbo hade Jan fullt upp med får och dikor samt förtroendeuppdrag för en mängd branschorganisationer. Lägg till det

ett flertal uppdrag inom kommunpolitiken så förstår man att han till slut tog paus i djurhållningen för att hinna med arbetet utanför gården.

“VI UTNYTTJAR GÅRDENS ALLA MÖJLIGHETER OCH FÖRÄDLAR TACKSAMT ALLT DEN GER OSS”

Det var först sommaren 2010 som de träffades då Lisbeth jobbade på gården.

– När Jan och jag återfick kontakten fem år senare och började prata märkte vi snabbt att vi har väldigt samstämmig syn på hur vi vill leva och hur ett jordbruk bör drivas, säger Lisbeth som flyttade in på gården 2016.

Man brukar säga att en bonde måste vara allkonstnär. Att man måste kunna allt från biologi till svetsning. För att sköta ett näst intill helt självförsörjande småbruk som Knutsbo så krävs det ännu mer.

Redan under skoltiden visste Lisbeth att det var djur och trädgårdsodling som hon ville ägna sig åt. Det blev gymnasium med ekologisk grönsaksodling och trädgård på schemat. Efter det har det blivit utbildningar i bland annat trädgårdsdesign, mjölkstyrning, mejeri och svampodling.

Nu har djuren återvänt till Knutsbo. Istället för många djur av samma ras som tidigare möts man av en stor mångfald. Här samsas kor, hästar och får med grisar, kaniner, ankor och höns. De fyra bisamhällena bor i topplistikupor och på gårdsplanen springer några katter och hundar.

Medan Jan sköter skogen, åkerbruket mm så ansvarar Lisbeth för odlingarna och förädling av gårdens produkter.

– Ladugårdsarbetet delar vi på så då har vi tid att träffas en stund, säger Lisbeth med både skämt och allvar i rösten.

JONAS WANGSTEN

“VIKTIGARE MED LÅGA UTGIFTER ÄN HÖGA INKOMSTER”

SMÅBRUKARNA HAR SYNPNKTER PÅ "EN SAMLAD DJURHÄLSOREGLERING"

Den 6 december 2018 beslutade regeringen att en översyn av lagstiftningen på djurhälsoområdet skulle göras. Syftet var att anpassa lagstiftningen till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/249 om överförbara djursjukdomar.

Efter att utredningstiden förlängts två gånger var Betänkande av djurhälsolagstiftningen färdigställt den 30 oktober 2020. Ett material om drygt 900 sidor samt en bilaga på drygt 200 sidor.

Bekämpning och förebyggande av djursjukdomar som kan överföras till människa och djur har sedan länge varit en del av det europeiska samarbetet. Betänkandet innefattar allt från sällskapsdjur till lantbruksdjur, bin, fiskar och vilt i hägn.

Förbundet Sveriges Småbrukare har lämnat ett yttrande till Näringsdepartementet om hur vi ser på den tilltänkta nya lagstiftningen.

SAMMANFATTNING

Vi anser att en sammanhållen lagsstiftning med tydlig systematik med avseende på djurhälsa, där djurhälsa innebär förebyggande och bekämpning av överförbara sjukdomar är bra.

Det är dock av största vikt att noga beakta de stora riskerna för smittspridning. Många individer på liten yta är en risk och kan ge stora konsekvenser för både djurhälsa, livsmedelssäkerhet och

ekonomi. Färre djur per ytenhet och naturliga levnadsförutsättningar ger bättre djurhälsa.

KUNSKAPER OM DJURHÄLSA

I betänkandet ställs krav på kunskap och särskild kompetens. Vi anser att det är viktigt att det klart definieras vad som krävs. I dag finns inga särskilda krav för att vara

lantbrukare. Skall man ställa krav på kompetens måste det vara klart och tydligt vad man ska kunna och hur kunskapen kan tillgodoses. Kunskap i kombination med ett gott djuröga är ju mycket viktigt i förebyggande syfte.

AVGIFTER

I de fall där avgifter kommer att tas ut för tex kontroller tycker vi att avgifterna ska stå

i proportion till skalan på verksamheten. Det får inte ge en ojämn konkurrens vare sig mellan stora och små besättningar eller svenska och europeiska besättningar. I de fallen EU:s lagstiftning inte kräver att avgifter ska tas ut tycker vi att inte heller Sverige ska ta ut några avgifter. Vi måste se till den stora samhällsnytta som djurhållning ger, både vad gäller livsmedelsproduktion, biologisk mångfald och ekonomi. Därav skall avgifterna vara ringa eller inga alls.

SANKTIONER

Vi tycker att det är viktigt att sanktionerna står i proportion till risken och skalan på verksamheten.

Det är viktigt att en överträdelse som sannolikt inte har någon stor risk för djurhälsan inte heller ges en oproportionerligt stor sanktion. Sanktioner i avskräckande syfte kan vara kontraproduktivt. Rädsla för sanktioner kan ge motsatt effekt. Vi anser att kunskap och samarbete är mer effektivt. Vi tycker också att det är nödvändigt att de tjänstemän som kan utföra sanktioner har tjänstemannaansvar. Vad som skall beläggas med sanktioner måste vara väl klarlagt och inte upp till tolkning.

SVEN AXELSSON
GUN WYKMAN
EMMA SVENSSON

RABATT PÅ DRIVMEDEL

Qstar erbjuder dig som medlem i Småbrukarna rabatt på bränsle.

Bensin/E85: 10 öre/liter från pumppriset

Diesel: 15 öre/liter från pumppriset

Med vårt Smartkort får du 7 öre extra i rabatt. Rabatten gäller på Qstar, Bilisten och Pump.

Du ansöker om Qstar-kort med blankett som du får från Småbrukarnas kansli eller på www.qstar.se. Glöm inte att märka övrigt-fältet med "Förbundet Sveriges Småbrukare".

Om du redan är kortkund hos Qstar behöver endast kontakta dem så att de får veta att du är medlem i "Förbundet Sveriges Småbrukare". Hör av dig till deras kundservice på 011-28 00 00 eller via e-post: info@qstar.se

ETT MER KÄRLEKSFULLT SÄTT ATT HANTERA JORDEN

Vi som vill rädda vår jords framtid behöver ett mera kärleksfullt sätt att hantera jorden och lantbruksdjuren. Det handlar om oss. Det här arbetet får inte stanna av.

Regeringen har initierat arbetet med Konventionen om biologisk mångfald. Naturvårdsverket har gett uppdraget till Centrum för biologisk mångfald (CBM)

Kristian Olofsson, Fjälljordbrukarna, menar att särskilt artikel 8j och 10c rörande ursprungliga brukarkulturer, traditionell kunskap och sedvanebruk är extra viktiga.

Det får inte bli bara prat. Den här konventionen är på riktigt! Jag plockar lite från de 92 sidorna text:

"Det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald ska värderas, respekteras och anses användbar... nödvändig i regelverk, förvaltning och beslutsfattande."

"Genom helhetsperspektiv där berörda aktörer är delaktiga i genomförande och förvaltning."

HANS VON ESSEN,
EKOLOGISKA LANTBRUKARNA:
"SYFTET MED MÖTET ÄR ATT SKAPA
EN GEMENSAM PROGRAMGRUPP
SOM ÄR FÖRANKRAD I ALLA
BERÖRDA STYRELSE."

Väldigt mycket forskning och väldigt många klarsynta människor är eniga om att vi måste återvända till småskalighet. Det behövs ett starkare brukarnätverk som borde driva på en utveckling mot att föra

över medel till dem som brukar hållbart/småskaligt. Det finns ju ett oskattbart värde i det. Nu är vi några som vill ta tag i detta.

VÄLKOMMEN PÅ MÖTE

Vill du vara med på ett möte, via dator? Vår förhoppning är ett givande samtal och att detta kan leda fram till en programgrupp.

Vi träffas 22 april kl. 18.00. Du anmäler dig till Kulturlandskaparna och Mija Jelonek, mija@jelonek.se och får en länk med beskrivning. Vi måste ha din anmälan före 11 april.

Välkomna!

Foto: Emma Burendahl

ULLA ALM

Ordförande i föreningen Kulturlandskaparna i Stockholms län.

Håller även i lokalföreningen Småbrukarna Södertörn – Uppland.

ETT RADIKALKONSERVATIVT SÄTT ATT RÄKNA

Alla mänskliga samhällen är beroende av naturen och fotosyntesen. Vi måste lyfta in den förståelsen i de samhällsekologiska kalkylerna

Den globala ekonomin beror till ca 85% av den fossila fotosyntesens produkter dvs av de fossila bränslena. Människans samhälle är till 100 % beroende av den nutida fotosyntesens produkter. Utan fotosyntes, ingen mat, inga människor, inget samhälle, ingen BNP.

A Hållbarhetsjobbet i Sverige, EU, Världen utgår från ekonomiska modeller där man tänker bort naturen, marken, och ekonomins ekologiska dimension som en förutsättning för vår existens som människor, samhälle och ekonomi.

B När man verkställer hållbarhetspolitiken utgår man från metoder utvecklade från ingenjörsvetenskapernas amatörkunskap om system där livet, bios spelar roll. I dessa modeller finner man, felaktigt, att den fotosyntes som livet på jorden beror av, är en ineffektiv process. Dessutom tror man, att kor och får är ett hållbarhetsproblem som måste skattas bort.

C Regelverket för klimaträkenskaper från FN-organ och från Naturvårdsverket är i konflikt med FNs egna system för nationalräkenskaper och FNs egna

Fundamentala Principer För Offentlig Nationell Statistik. Med detta så:

- 1 trollar man bokföringsmässigt bort de stora folkhälso- och miljökostnader våra städer orsakar
- 2 trollar man också bort stor del av lantbrukets och landsbygdens leverans av städernas hållbarhetsbas
- 3 för man över stor del av våra städernas hållbarhetskostnader och bokför dem på vår landsbygd och vårt lantbruk, ofta långt före dessa kostnader uppstår.

A-C orsakar tre oberoende och av varandra förstärkande allvarliga metodmässiga brister, som ger ohållbara strategier, gynnar städerna och utarmar landsbygden i Sverige och globalt.

Vi har tillgång till metoder som på en god natur- och lantbruksvetenskaplig grund löser dessa problem, hjälper landsbygden och staden att igen utvecklas hand i hand, och som en viktig del i detta utvecklar system där staden betalar landsbygden för leveransen av stadens hållbarhetsbas. De är vetenskapligt säkrade, och de fungerar i verkligheten, vilket är visat i en mångfald av uppdrag under nära 40 års verksamhet.

STEFAN HELLSTRAND

MSc Agronomi
Fil Lic Systemekologi
Tekn Dr Energi- och miljöteknik

TILL MINNE AV TORGNY ÖSTLING

En onsdag i början av mars gick Torgny ut i sin skog i Jämtland så som han har gjort så många gånger förut. Den här gången kom tyvärr att bli den sista. Hans fru saknade honom till middagen, letade och fann Torgny död.

Torgny Östling var kanske den i Sverige som starkast har tagit kampen för småbruket. För jordbruket, skogen och landsbygden. Vi minns Torgny speciellt som förgrundsgestalt i föreningen NOrdBruk. Den organisation som för Sveriges talan inom den världsomspännande organisationen Via Campesina som kämpar för världens alla småbrukare.

Utan Torgny blir Sveriges landsbygd en stark kraft mindre.

MER VÄXTBASERAD MAT GER MER IMPORT OCH ÖKAT PESTICID-FOTAVTRYCK

Vad blir effekten av ökad efterfrågan och konsumtion av växtbaserad mat i Sverige? Jo, importen ökar beroende på att den svenska odlingen av frukt, grönt och baljväxter inte räcker till. Tillverkningen av färdigmat kanske görs i Sverige, men bygger ofta på importerade råvaror. Produkter som ska ersätta animaliska produkter är högprocessade, energikrävande och har ofta en lång ingredienslista. Ekologiska produkter trängs ut i den offentliga upphandlingen och i detaljhandeln. Det som är tankeväckande är att vårt pesticid-fotavtryck ökar, eftersom användning av bekämpningsmedel oftast är högre i länder som exporterar till Sverige än vad den är i Sverige.

ANVÄNDNINGEN AV FARLIGA KEMIKALIER

Naturvårdsverkets PRINCE-rapport (som beskriver miljöpåverkan från konsumtion) från 2018 visade att vid en jämförelse av Sverige och resten av världen sker 10-24% av användningen och utsläppen av farliga kemikalier inom Sveriges gränser och resterande andel utanför. När det gäller pesticider (bekämpningsmedel) kommer drygt 80 % av användning, potentiell påverkan och utsläpp av svensk konsumtion från utlandet. Sedan rapporten togs fram 2018 har importen av vegetabilier ökat.

När man talar om kriterier för hållbar utveckling, som exempelvis planetens gränser, faller ofta

EFFEKTEN AV ÖKAD KONSUMTION AV VÄXTBASERAD MAT MÅSTE GRANSKAS

kemikaliepåverkan bort. Orsaken anses vara att det saknas internationella data på bekämpningsmedelsanvändning. Ett exempel på detta är EAT Lancet-rapporten från 2019. Att kemikaliepåverkan inte togs med i rapporten påverkade högst troligt utfallet. PRINCE-rapporten pekar just på bristen av data, som ett område som bör prioriteras.

SVENSKA, TORKADE BÖNOR

Nyligen publicerades en rapport från SLU kring hur man väljer rätt bönor, ärtor och linser med tanke på klimat och biologisk mångfald? Resultat: Välj svenskodlat, och helst torkade produkter. Svenska bönor och likande som säljs färdigkokta i tetrapak har skickats till Italien för förpackning och har därför nästan lika höga klimatutsläpp som om de kom från Kina, enligt rapporten. Forskarna tittade även på hur odlingen påverkar den biologiska mångfalden. Pernilla Tidåker, en av forskarna, blev förvånad när hon insåg hur mycket bekämpningsmedel som används vid konventionell odling av baljväxter. Kanadensiska linser är till exempel det livsmedel där EFTA

(Europeiska motsvarigheten till Livsmedelsverket) oftast påvisar rester av glyfosat, och även konventionellt odlade kikärtor är förknippade med hög eller till och med mycket hög bekämpningsmedelsanvändning, säger hon.

Äkta Varas studie 2020 av ett stort antal vegetariska köttalternativ visar att nio av tio innehåller tillsatser, aromämnen och andra industriella ingredienser. Majoriteten innehåller fem eller fler sådana substanser. Många har en lång ingredienslista, där metylcellulosa är en vanligt förekommande konsistensgivare.

ÄVEN SVERIGE KAN BÄTTRE

Sverige lever inte upp till 15 av 16 nationella miljömål. Det svenska miljömålssystemets mål om "Giftfri miljö" har denna utgångspunkt: Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna".

Även om importerad mat står för den största kemikaliepåverkan finns det svenska utmaningar.

GUNELLA STÅHLE
Ordförande i Vi Konsumenter

ÄR NYA "GRÖNA CAP" ETT SÄTT ATT BROMSA URBANISERINGEN ARBETSKRAFTSBEHOV I INDUSTRIEN SOM MED NYA

Ibland går tidernas förändring i snabba steg. Vi tycks finnas i en sådan situation nu, där politiken agerar för att det är möjligt. Men förändringen är väl förberedd, särskilt inom jordbrukspolitiken, Common Agriculture Policy (CAP), det som styr EU:s jordbruk och de till jordbruket knutna industrier och även konsumentreaktioner. De signaler som nu kommer från Bryssel har flera funktioner. Det basala, att jordbrukspolitiken varit unionens ursprungliga gemensamma funktion, har sedan något årtionde förlorat i förståelse så kritiken mot den stora posten i EU:s budget, som CAP innebär, måste alltså hanteras annorlunda idag. Detta är särskilt tydligt genom förslaget "gröna" slagsida, The Green CAP, som skall använda jordbruket som en klimatjusterare. Det riskerar att innebära en kraftigt ökad kontroll och styrning av den enskilde lantbrukaren och krav på ökad produktion till nuvarande priser. Ingen enkel situation. Varför har det blivit så här?

RUDOLF STEINER SOM FÖREGÅNGARE FÖR FRIHET

Jordbruket som basnäring har succesivt minskat till idag någon procent av befolkningen eller 8-10 000 fungerande företag. Debatten om varför det blivit så har funnits länge men har varit ett sidospår i samhällets industritänkande. Den tyske filosofen Rudolf Steiner protesterade mot sin samtids mekaniska syn på människan

som en teknisk funktion med armar och ben som jämfördes med ånglokomotivets rörelser, den tidens tekniska underverk. Rudolf Steiner skapade för egen del det "bio-dynamiska" jordbruket som motvikt mot den teknokratiska politiken. Den som även drabbade jordbruket och den stora gruppen bönder som sakta anpassades till teknikens förändringar med handelsgödselkvävet, utsädesutveckling och husdjursavel som alltid styrdes från industrins och statens behov via en diktatorisk byråkrati. Därför hade den "bio-dynamiska" jordbruksrörelsen flera funktioner som filosofisk, politisk och ekonomisk frihetlig protest. Mycket av Rudolf Steiners tankar och arbete krossades av kriget i Europa och efter kriget hade den mekaniska synen på samhället och naturen fullständigt segrat. Och böndernas väg in i industrisamhället som arbetskraft var given.

ATT FRIKOPPLA TENIKEN FRÅN BIOLOGIN

Efterkrigstidens jordbruk blev klämt mellan flera intressen. De industriella funktionerna, som gödseltillverkarna, eller de stora globala spannmålsföretagen som funnits sedan 1800-talet, hade alla ambitioner att växa och suga upp mer av industrisamhällets konsumtionsbehov. Men emellan dem och konsumenterna stod en stor grupp bönder vars traditionella livsstil med delvis självhushåll och allsidig självständig aktivitet var ett

hinder för ökad andel av marknaden för de affärsintressen som sett vinsterna i gödseltillverkning, teknikutveckling, utsädeskontroll och husdjursavel och inte minst i livsmedelsprocessen efter jordbruket som mejerier, charkindustrin, bröd och pasta, med mera. Problemet var just jordbrukets biologiska funktion, naturen och människan, det som Rudolf Steiner påpekade.

JORDBRUKSSTÖD ÄR EGENTLIGEN INDUSTRISTÖD

Efterkrigspolitiken blev för svensk del ungefär densamma som i övriga Europa, möjligen dock en snabbare förändring då både industri och offentlig förvaltning efterfrågade mycket folk till klart bättre löner än vad ett jordbruk kunde skapa. Effekterna kom slag i slag. Plötsligt var det en global livsmedelsbrist, politiska reaktioner med ekonomiska subventioner som triggade tekniska förändringar och nya politiska önskemål från de allt starkare och globalt agerande bolag inom sfären före jordbruket (Norsk Hydro, Alfa-Laval, Ford, John Deere, Monsanto med flera) och de som agerade efter jordbruket (Cargill, Nestlé, Smithfield med flera). Det innebar att dessa bolagsintressen på 1980-talet styrde Reagan-politiken in i den globala situation som det idag är. Där jordbrukspolitiken i t.ex. EU blivit en skuldbeläggning av en allt mindre del av befolkningen, de som hanterar alla dessa krav och funktioner i Naturen där

NISERINGEN EFTER HUNDRA ÅR AV Y TEKNIK INTE LÄNGRE BEHÖVS?

endast och bara de som kallas bönder anses vara ansvariga för situationen i livsmedelskedjan. Ett önskemål från industrin som en representant från Cargill konkret uttryckte redan på 1960-talet. Systemet skulle uttryckas som offentligt jordbruksstöd för att industrin runt jordbruket skulle kunna få de vinster som företagen krävde, vilket innebar att naturens växlingar inte skulle få påverka lantbrukarens existens och ekonomiska funktion utan jordbruksstöden måste vara "frikopplade" från både natur och politik. En modell som genomfördes i Europa och USA under 1990-talet och som blev WTO-politik 1993. Ett skattefinansierat industristöd betecknat som jordbruksstöd! Dock brukar inte politiska beslut vara för evigt utan det vi idag upplever är åter en förändring i den globala jordbrukspolitiken.

JORDBRUKET SKALL LÖSA ALLA PROBLEM

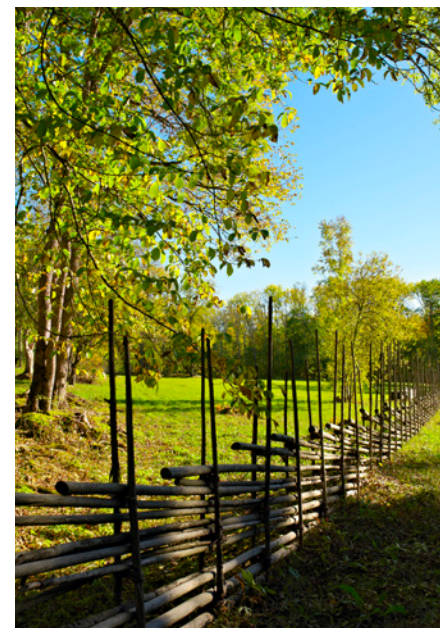
Klimatfrågan har flera nivåer. Den industriella funktionen som innebar att jordbruket, naturen, använts som ekonomisk och teknisk plattform för industriella intressen sedan 1940-talet är nu i dessa nya vindar en omöjlighet då mycket av de aktiviteter som präglade efterkrigstidens konsumtionsmönster är färdigexploaterat, som animalieindustrin där koncentrationen i verksamheten blivit alltför massiv. Där finns ingen ytterligare ökad lönsamhet att hämta. Kvar finns

enbart vegetabilierna som vete, majs och soja. Men för att öka industrins del av livsmedelskedjan måste man gå förbi naturen och driva allt i en kontrollerad industri. Naturen blir på detta vis enbart en klimatfråga. En övergång i politiskt intresse som man kan se sker med nästa CAP.

VILKA KONSEKVENSER FÅR DEN GRÖNA ÖVERENSKOMMELSEN FÖR JORDBRUKSPOLITIKEN?

Därmed är nya "gröna CAP" en flerhövdad politisk funktion. Dels ett sätt att bromsa urbaniseringen efter hundra år av arbetskraftsbehov i industrin som med ny teknik inte längre behövs. Dels av en filosofisk inställning i Rudolf Steiners anda där industriell verksamhet strider mot naturens funktion och där bonden som industriell plattform upphör och bonden, medborgaren, åter blir en del av naturens funktion. Möjligen att bonden kan bli "miljöräddare" och naturhjälte när det som brukar kallas "stadsodling" blivit mer etablerat. För medborgarna kommer det att öppnas nya möjligheter att välja mer äkta ekologiska, bio-dynamiska, produkter enligt de grundläggande gröna filosofiska tankegångar som var klart utvecklade redan för över hundra år sedan av Rudolf Steiner.

THOMAS GUNNARSSON
Sekreterare i Familj jordbrukarna

KONKURSER OCH NEDLÄGGNINGAR

Antal konkurser inom jordbruk och fiske har ökat med 37% på ett år vilket är skrämmande. Den kunskapen borde öka insikten om att Regeringens och EUs jordbrukspolitik är vanvettig.

Utän rovfiske och livsmedelsimport (bland annat från fattiga länder) så skulle storstädernas befolkning snart få svälta. För där produceras väl inga livsmedel?

Kan detta väcka vår regering till insikt om att det är de små jordbruken som behöver stöd istället för de stora industrijordbruken?

Vi lever alla av vad jorden ger och vi kan inte äta pengar.

HERMAN SIKLUND
F.d. grönsaksodlare, medlem i Småbrukarna

SÖDERMANLAND

ÅRSMÖTE

Sörmlands Småbrukares kallar till årsmöte för 2020. Vi träffas den 19/6 kl. 14.00. Platsen blir utomhus och meddelas senare. Anmälan senast 1/6.

Vid intresse att deltaga kontakta Håkan Nyström på 070-482 72 82.

ÖSTRA SMÅLAND & ÖLAND

ÅRSMÖTE

Välkomna till vårt årsmöte lördagen den 28 augusti.

- 11-12 Årsmötesförhandlingar
12-13 Lunch
13-15 Föredrag om skogsträdgård och besök i den nystartade nyttoparken i Vissefjärda
15-16 Fika och avslut

Lunch och fika med skogen som tema kostar 100 kr. Anmälan senast 10/8 till Lauren: lchaleff@gmail.com, 0760486609

JÖNKÖPING

INSTÄLLT ÅRSMÖTE

På grund av pandemilagen såg vi ingen möjlighet till Årsmöte den 13 Mars -21 i Norra Sandsjö Bygdgård.

Vi ber att få återkomma med nytt datum och plats för ett senare årsmöte!

Styrelsen för Småbrukare i Jönköpings Län.

GÅVOR

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Adolfson Max	Kristdala	100
Ahlberg Anders	Alvesta	50
Andersson Karl-Johan	Skara	100
Backans Lisbeth	Söderbärke	100
Billefält Roger	Vallentuna	1000
Brolin Göran	Västra Tunhem	200
Carlsson Fredrik	Brandstorp	100
Dahlén Agnes	Värnamo	300
Emgård Anders	Staffanstorp	100
Erlandsson Mikael	Sävsjö	100
Fransson Kennerth	Eriksmåla	200
Fredriksson Sixten	Öxnevala	50
Gustafsson Anna	Forserum	100
Håkansson Sonny	Herrljunga	100
Hällqvist Anders	Rossön	200
Johansson Bernt-Inge	Kumla	200
Johansson Eije	Sävsjö	100
Johansson Jörgen	Herrljunga	100
Johansson Roland	Katrineholm	100
Jönsson Stefan	Holmsjö	100
Karlsson Ingemar	Sköllersta	250
Lunneryd Anders	Trollhättan	390
Mattsson Sören	Lund	200
Nilsson Ingvar	Lönsboda	100
Nilsson Kjell-Åke	Hjärnarp	50
Nilsson Thomas	Hörby	100
Nordin Bo	Backe	200
Ohlin Birgit	Trensum	100
Olsson Göran	Ed	100
Olsson Lasse	Svedala	100
Olsson Lennart	Vedevåg	500
Olsson Rolf	Östersund	200
Persson Bengt-Göran	Hamneda	100
Risberg Ronny	Hörby	100
Rosenqvist Anders	Mjölby	400
Sandell Arne	Färgelanda	100
Sandell Sonja	Tierp	100
Svensson Ingvar	Lammhult	150
Svensson Lennart	Klippan	100
Söberg Anders	Vollsjö	200

Söderberg Per	Kristinehamn	100
Söderholm Peter	Valbo	50
Turesson Lennart	Hyssna	100
Utterhäll Lars-Olof	Söderköping	500
Wahlgren Elisabet	Järfälla	250
Wells Nigel	Järna	100
Werner Per	Västra Torup	100

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Adolfson Max	Kristdala	100
Dahlén Agnes	Värnamo	300
Hansson Per	Norråla	100
Jacobsson Marie	Skillingaryd	100
Johansson Eije	Sävsjö	100
Johansson Jörgen	Herrljunga	100
Johansson Mats	Färila	100
Johansson Roland	Katrineholm	100
Larsson Siv	Katrineholm	100
Lindgren Göte	Söderköping	100
Nilsson Evert	Torsås	100
Nilsson Helge	Vinslöv	100
Olsson Lasse	Svedala	100
Persson Torvald	Vingåker	100
Pettersson Bengt	Falköping	300
Salomonsson Kurt	Stockaryd	100
Sixtensson Ann-Marie	Moheda	100
Svensson Göran	Nye	100
Svensson Göran	Stora Levene	100
Svensson Ingvar	Lammhult	150
Svensson Lennart	Klippan	100
Söberg Anders	Vollsjö	200
Turesson Lennart	Hyssna	100
Zackrisson Ingrid	Tostared	100
Ångavallen	Vellinge	600

STORT TACK
FÖR ALLA GÅVOR

**RÅDANDE RESTRIKTIONER KRING CORONA
OCH SAMMANKOMSTER GÖR ATT VI MÅSTE SKJUTA
PÅ ÅRSSTÄMMAN. FÖRHOPPNINGSVIS KAN VI SES
I BÖRJAN AV OKTOBER. MER INFO KOMMER.**

EXTRA ÅRSMÖTE

Den omgivning och samhällsutveckling som Förbundet Sveriges Småbrukare verkar i förändras ständigt. Därför behöver vi ibland se över våra stadgar. Speciellt gäller det paragraf två som handlar om föreningens målsättning.

Styrelsen kommer, under våren, att ta fram ett förslag på ny formulering. Alla medlemmar som vill tycka till är välkomna

att kontakta Lena Larsson på kansliet för att ta del av föreslagen formulering.

Vi meddelar tid för ett extra årsmötet senare. Det kommer att ske digitalt men det går också bra att lämna synpunkter skriftligt i förväg.

Det extra årsmötet kommer endast att avhandla stadgeändringen. Samma punkt kommer sedan att följas upp på den ordinarie årsstämman.

HAR DU E-POST?

När vi kommunicerar med er medlemmar så blir det oftast genom tidningen eller per vanligt brev. Tyvärr har portot ökat mycket de senaste åren vilket gör att e-post är billigare. Dessutom är det både snabbare och många gånger smidigare.

Om du har en e-postadress och vill dela med dig av den så ber vi dig att kontakta Lena Larsson på vårt kansli.

Skicka gärna ett brev till kansliet@sverigessmabrukare.se med dina uppgifter.

TORGET

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 maj. vill vi ha din radannons inför nästa nummer. Skicka annonsen till info@sverigessmabrukare.se eller Småbrukaren, c/o Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums.

SÄLJES

Lokselar

Passar till COB, nordsvensk och ardenner. Körklara. 1000-2000:-/st

Halvrollersele

Ställbara dragläder. Kom md bud!

Rockard

Fina hjul, stänkskärmar, nytt huvudlag, tygtömmar. Piska kan ingå.

Skacklar 175 cm (rör kan nog förlängas). 1500:-

Lädertömmar, lokremmar mm

Begagnat men fint. Billigt.

Ring Stefan på 073-84 30 807
Åtvidaberg, Östergötland.

Fjällko

Född 2017. Duktig som diko, men krånglar vid mjölkning. Har fått två fina kalvar med lätta kalvningar.

Finns i södra Dalarna. Pris: 5000:-
070-658 44 31

Kultivator

Väderstad kultivator M78 650, bredd 3,20 meter, 13 pinnar och tallriksplog bak.

Ring Lars Göransson 0736-228224 eller 0435-20037

Kvidinge, nordvästra Skåne

REKO I FÖRÄNDRING?

REKO har som mycket annat påverkats av Corona-restriktionerna. För REKOs del oftast till det positiva. Många ringar har idag långt över 10.000 konsumenter som medlemmar. Försäljningen för de flesta producenter har ökat mycket under 2020. Egentligen mycket glädjande men detta gör också att större företag har börjat få upp ögonen för REKO som en försäljningskanal.

Det finns exempel på företag som till och med har avsatt en person att enbart sköta REKO-försäljningen. Dessutom har man möjlighet att åka långt till olika utlämningar. Den lokala kontakten försvinner och köpet blir mer anonymt.

Samtidigt som det är glädjande att REKO växer försvårar det för ringarnas administratörer. Ska man dra gränser och i så fall hur? Nu blir frågorna som ligger till grund för vilka producenter som får inträda gruppen viktigare. Vilka produkter kompletterar sortimentet? Vilka produkter ligger mest i linje med REKOs ideal om att främja lokal primärproduktion och rekorderlig mat?

EXEMPEL FRÅN FINLAND

Jag träffade Thomas Snellman, REKOs upphovsman, sommaren 2019. Då låg man i Finland fortfarande en bit före Sverige i den utveckling av REKO som vi ser idag. Vi pratade en lång stund kring just utvecklingsfrågorna. Hur gör man för att behålla REKOs grundidé även på en mer mogen marknad? Det är en jättestor

utmaning som jag fick inrycket av att man i Finland inte riktigt hade tagit på allvar.

Thomas tog upp exemplet med ägg. I en av deras största grupper så fanns det en äggproducent av det större slaget. Hon sålde normalt till grossist men hade hittat till REKO. Hennes pris var motsvarande 1:- per ägg. Hon var jättenöjd då detta

var dubbelt så mycket som hon fick av grossisten. Jag undrade vad övriga, mer småskaliga, äggproducenter tyckte då 1:- inte på långa vägar räcker till foderkostnaden. Detta var en frågeställning som han inte kände till att man kunde ha och därmed är vi tillbaka kring den stora frågan. Hur hanterar vi REKO på en mogen marknad?

HUR SÄRSKILJER MAN SIG?

För produkter där man kan konkurrera med olika smaksättningar, utseende eller näringsvärden så går det ganska lätt för producenten att särskilja sig. Vad gäller den nyligen aktuella löjrommen så är det svårare. Priset är det enda sättet att särskilja sig. REKO-ringens regler kan då antingen säga att marknaden skall gälla eller att alla som säljer löjrom måste ha samma pris.

När det gäller ägg så blir det lite mer komplext men med samma grundprincip. Låt oss säga att vi får in en producent som tar 1:- per ägg. Det kan vara en hobbyproducent som tycker att det är skoj att sälja ett litet överskott. Då blir det inga problem för de övriga producenterna eftersom efterfrågan är tillräckligt stor.

Problemet uppstår först när den stora producenten kommer in i ringen och tar 1:- per ägg och kan sälja hur många som helst.

Hur skall övriga äggproducenter motivera sitt pris på 3-4:-/ägg? För ägg så kan man berätta om hur hönorna lever och vad de äter. Vilken ras det är och vilken skalfärg de har. Sen är det bara att

hoppas att detta motiverar ett fyra gånger så högt pris.

VANLIG LIVSMEDELSHANDEL?

Med dessa två exempel vill jag visa på att antalet producenter egentligen inte är ett problem för konsumenten. Man får mer att välja på och ett lägre pris om man vill det. Det börjar likna den vanliga livsmedelshandeln.

För producenterna är dock detta ett problem. Att inte behöva sälja till livsmedelshandeln och kunna ha en högre förtjänst är just ett starkt argument för REKO. Om nu REKO mer och mer närmar sig den konkurrens om hyllplats och pris som vi ser på ICA så urvattnas hela REKO-konceptet.

JONAS WANGSTEN

LOKALAVDELNINGAR

I lokalavdelningarna hittar du dina närmaste småbrukarvänner. Välkommen att kontakta förbundet om du vill starta en lokalavdelning där en sådan saknas.

Småbrukare i Jämtland-Härjedalen
Eva Holmgren
Havsnäs 645, 833 95 Strömsund
070-23 78 678, eva-larsholmgren@hotmail.com

Småbrukare i Dalarna
Yngve Thorné
Skattlösberg 14, 770 12 Sunnansjö
0706-25 96 06, yngvethorne@gmail.com

Småbrukare i Västernorrland
Mattias Handley
Lilltersjö 104, 880 40 Ramsäle
0763-96 77 17, mattias.handley@gmail.com

Örebro läns Småbrukare
Bernt Inge Johansson
Långgällagatan 34 Åbytorp, 692 73 Kumla
0705-76 19 26, johanssonsfarm@telia.com

Småbrukare i Hälsingland-Gästrikland
Anders Persson
Tjärnvik Gärd 410, 826 91 Söderhamn
072-715 57 82, info@ecografica.se

Småbrukarna Södertörn-Uppland
Ulla Alm
Överjärva gård, 170 68 Solna
070- 730 09 65, ullaalim.biogeo@telia.com

Småbrukare i Värmland
Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums
0705-88 38 16, info@sverigessmabrukare.se

Småbrukare i Sörmland
Håkan Nyström
Närlanda Solhem 1, 640 33 Bettna
070-452 72 82, solhem2012@hotmail.se

Småbrukare i Väst
Inger Jochnick
Heden 6, 464 95 Dalskog
0722 -13 09 32, ingerpm@hotmail.com

Småbrukare i Östergötland
Helen Åberg
Kärnhult 2, 615 92 Valdemarsvik
073 7603455, aberg.helen@gmail.com

Småbrukare i Skaraborgs småbrukare
Jerker Andersson
Flakeberg 118 Olunda, 467 94 Grästorp
0514-310 17, ekojerker@telia.com

Småbrukare på Gotland
Håkan Tornell
Stenkyrka Stenstugu 154, 624 42 Tingstäde
070-598 80 31, rodmosse2@hotmail.com

Småbrukare i Sjuhärad
Magnus Elsius
Ryda Häljsgården 2, 511 99 Sätilla
070-89 21 154, magnus.elsius@gmail.com

Småbrukare i Jönköpings län
Rolf Andersson
Erik Dahlbergsgatan 3, 563 31 Gränna
0730-51 06 14, rottle.smabruk@gmail.com

Småbrukare i Halland
Vilande

Småbrukare i Blekinge
Vilande

Småbrukare i Östra Smålands och Ölands småbrukare
Emma Svensson
Bungemåla 204, 361 96 Vissefjärda
073-358 74 25, emmasvensson346@gmail.com, smabrukareoso.se

Småbrukare i Kronoberg
Kenneth Fransson
Källeberg, V. Stamphult 102, 36194 Eriksmåla
0471-420 73, 0705-10 66 28, kenneth.f@telia.com

Småbrukare i Skåne
PerOla Ohlsson
PI 2585, 281 95 Vankiva.
0703-67 24 02, perolaohlsson@outlook.com

POSTTIDNING B

Småbrukaren
c/o Lena Larson
Torget 3 C
571 68 Malmback

WILSSONS AB

BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Vi hjälper till med:

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

Gunnar Wilsson
0511-161 65
Wilssons Bokföringsbyrå AB
Erik Järnåkers gata 8, 532 37 Skara
info@wbbab.se

INOMGÅRDSMEKANISERING

Tillverkning och försäljning

- Stallinredning för nöt, får och gris
- Hästboxar i standardutförande och specialtillverkning
- Utgödslingssystem
- Ventilationsutrustningar
- Vattensystem, koppar och ventiler
- Rör, rördelar, slang och pumpar
- Stort järn- och plåtsortiment
- Försäljning av betongbyggvaror, spalt och gummimattor
- Stort tillbehörssortiment i lager

Ring eller besök oss!

SIKO® AB

273 98 SMEDSTORP • 0414-51300

info@smisthorp.com www.smisthorp.com

DET BREDA SORTIMENTET MITT I SMÅLAND

Allt inom byggvaror och färg
Jord, blommor och presenter
Uthyrning av grävmaskin mm
Snickeriverkstad

ARONSSONS BYGGVAROR

NORRGATAN 10 • 576 93 RÖRVIK
TEL. 0382 - 210 30

Mjöl av närproducerad spannmål,
stenmalet råg- och grahamsmjöl

Foder till nöt, svin, häst, får, fågel,
hund, katt och smådjur

Djurtillbehör och bränslepellets

Personlig service i lantlig miljö

Orgavägen 6, 617 31 Skärblacka
Tel: 011-571 51 • www.orgakvarn.se